

Kazimierz Przyboś

PIERWSZE ARCHIWALIA MUSZYNY¹

Od prawie 150 lat w naszej historiografii panuje przeświadczenie, że najstarsza pisana wzmianka o Muszynie pochodzi z 1209 roku. W 1829 roku zasłużony węgierski wydawca źródeł Georgius Fejér rozpoczął wydawanie jedenastotomowego dzieła pt. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis* (Budae 1829–1844). W tomie III, w części I obejmującej lata 1206–1229, Fejér wydał (w 1832 r.) dokumenty wystawione przez węgierskiego króla Andrzeja II, panującego w latach 1205–1235, które uznano za dotyczące Muszyny². W pierwszym z dokumentów król Andrzej II nadawał na własność Adolfowi, prepozytowi spiskiemu i jego siostrze pewne ziemie nad rzeką Poprad. Obecnie uważa się, że chodzi o wieś Żakowce (villa Isaac, Eisdorf, Zsakócz, obecnie Žakovce) koło Vrbova (około 10 km na południe od Kieżmarku). Dokument ten znany był od lat³. W dokumencie nie ma mowy o Muszynie, natomiast wśród świadków tego nadania jest umieszczony „Poth palatinus et Musuniensi comes”. O tym komesie będzie mowa poniżej.

Drugi dokument z 1209 roku wystawił król Andrzej II dla cześnika królewskiego Demetriusza de Rascha, a dotyczy on pobierania ceł w Ujfalu w komitacie szaryskim (obecnie Pečovská Ves nad rzeką Torysą, około 20 km na północny zachód od Prešova). Monarcha nakazał przy tym kupcom, aby nie omijali tej komory celnej, wożąc towary do tegoż Ujfalu „usque ad fluvium Poprath versus Muschina”. Dokument został napisany ręką typową dla XVII wieku i jest fałszyfikatem. Fałszerz znalazł dokument dla prepozyta spiskiego Adolfa i częściowo go przepisał, a nawet wśród świadków widnieją wzmiankowany już „Poth palatinus et Musiniensi comes”. Dokument ten od lat uchodził za sfałszowany w XVII wieku, o czym pisali uczeni węgierscy⁴, zaś w 1971 roku przeko-

¹ Niniejszy tekst ukazał się w drugim tomie „Zeszytów sądecko-spiskich” wraz z aneksem źródłowym (K. Przyboś, *Pierwsze archiwalia Muszyny*, „Zeszyty sądecko-spiskie”, T. 2, s. 86–98. Tamże *Aneks*, s. 91–95). Dziękujemy dyrekcji Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu oraz redakcji „Zeszytów” za wyrażenie zgody na opublikowanie artykułu w „Almanachu Muszyny”.

² Oba dokumenty poprawnie i krytycznie wydane przez Słowacką Akademię Nauk w 1971 roku umieszczałem w *Aneksie* („Zeszyty sądecko-spiskie”, T. 2, s. 91–95) – zobacz *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae*, wyd. Richard Marsina, t.1, Bratislaviae 1971, s.122–123 (dok. nr 154), s.123–124 (dok. nr 156).

³ Zob. Carolus Wagner, *Annalecta Scepusii sacri et profani*, t.I, Viennae 1774, s.103; Stephanus Katona, *Historia critica regum Hungariae stirpis Arpadianae*, t.V, Pestini 1782, s. 91; Joannes Bárdossy, *Supplementum analectorum terrae Scepusiensis*, Leutschoviae 1802, s.7; wreszcie Emaricus (Imre) Szentpétery, *Regesta regum stirpis Arpadianae critico diplomatica*, t.I, Budapeszt 1923, s.78 (nr 243).

⁴ Juliusz (Gyula) Pauler, *A magyar nemset története az Árpád kilaralyok alatt*, t. II, Budapest 1899, s.549; János Kárasconyi, *A hamis, hibáskeltű és keltezetten oklevelek jegyzéke 1400-ig*, Budapest 1902, s.12 (nr 69); Emaricus (Imre) Szentpétery, *Regesta regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica*, t. I, Budapest 1923, s.79 (nr 246), wreszcie Iván Borsa, *Regesta regum stirpis Arpadiana criticodiplomatica*, t.II, Buda-

nując uczeni słowaccy⁵. Tym samym uczeni polscy (o czym poniżej) powinni wiedzieć o fałszerstwie tego dokumentu od co najmniej 1899 roku.

Sam Poth „comes Musuniensis” – jak napisano w dokumencie dla prepozyta Adolfa, lub „comes Musinensis” – jak w sfałszowanym dokumencie dla cześnika Demetriusa, jest wzmiankowany w latach 1206–1213 (ale z wyjątkiem sfałszowanego dokumentu dla Demetriusa, gdzie określono go jako „comes Musinensis”) – jako comes Musunium (comitatus), Mussniensis, Musuniensis i bez wątpienia był postacią autentyczną. Jednak błędnie dopatrywano się jego związku z Muszyną nad Popradem. W rzeczywistości chodzi o miasto Musun, Musunium, Mosony, czyli obecnie Mosonmagyaróvár nad południową odnogą Dunaju o dawnej nazwie Masoni-Duna (u ujścia do Dunaju rzeki Litawy), około 40 km na południowy wschód od słowackiej metropolii – Bratysławy i tyleż na północny zachód od węgierskiego Győr (w komitacie Győr-Sopron). Miasto powstało w 1939 roku z połączenia dwóch miast: Moson i Magyaróvár. Dodajmy, że w tych źródłach Poth bywa też nazywany „palatinus et comes Posoniensis” (Posony, Presburg, obecnie Bratysława)⁶. Na problem ten zwrócił uwagę w 1996 roku ks. Stanisław Pietrzak w artykule opublikowanym w „Almanachu Sądeckim”⁷. Zatem pisząc o początkach Muszyny nie można powoływać się ani na autentyczny dokument dla prepozyta Adolfa, ani na fałszyfikat wystawiony jakoby dla cześnika Demetriusza.

Tymczasem w naszej literaturze od 1864 roku pokutuje to błędne mniemanie o początkach Muszyny, potwierdzonych rzekomo w dokumentach z 1209 roku.

Spróbujmy krótko ustalić, jak do tego doszło.

Szczęśny Morawski⁸, pisząc o początkach Muszyny, przytoczył tylko bałamutne informacje o biskupie Muskacie i legendy związane z zamkiem, jednak żaden z obu dokumentów króla Andrzeja nie był mu znany. Natomiast w następnym roku Eugeniusz Janota⁹ przytoczył za G. Fejérem w całości dokument dla Demetriusza de Rascha ze zwrotem: „usque ad fluvium Poprad versus Muschina”. I w ten sposób od 1864 roku wśród polskich historyków przyjęła się bezkrytycznie informacja, że już w 1209 roku istniała Muszyna nad Popradem. Odnotujmy, że w 1874 roku zasłużony historyk Franciszek Piekosiński wydał 1. tom *Kodeksu dyplomatycznego katedry krakowskiej*, w którym umieścił pod numerami 89 i 90 dwa dokumenty z 1288 roku, w których bezspornie wzmiankowana jest Muszyna¹⁰. Dodajmy, że w 1889 roku Franciszek Piekosiński precyzyjnie i bezbłędnie

---

pest 1961, s.129 (nr 26137).

⁵ Zob. *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae*, wyd. Richard Marsina, t. I (805-1235), Bratislaviae 1971, s.123 (nr 156).

⁶ Zob. *Codex diplomaticus...Slovaciae*, t.I, s.407,415 (indeks).

⁷ R.V, nr 1(ogólnego zbioru nr 14),s.85–87 oraz w oddzielnej publikacji w „Almanachu Muszyny”, 1996, s.84–85.

⁸ Szczęśny Morawski, *Sądeczyzna*, t.1 , Kraków 1863, s.92–93.

⁹ *Zapiski o zaludnieniu dolin Dunajca i Popradu na Spiżu. Przyczynek do monografii Tatr*, [w:] „Rocznik Towarzystwa Naukowego Krakowskiego”, t. IX (ogólnego zbioru t.32), Kraków 1864, s.141 (przypis 104).

¹⁰ *Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej*, wyd. Franciszek Piekosiński, Kraków 1874, cz.1 (*Monumenta Medii Aevi Historica Res Gestas Poloniae Illustrantia*, t.1), dok.89 (s.123–125) i dok. 90 (s.125–127).

omówił najstarsze dokumenty dotyczące początków Muszyny i jej lokacji¹¹. Niestety oparte na wiedzy źródłowej stanowisko Franciszka Piekosińskiego nie znalazło posłuchu. Wprawdzie w 1909 roku wybitny uczoney Stanisław Zachorowski¹² omówił oba dokumenty z 1209 roku i – mając miał pewne wątpliwości, samą informację o dokumencie dla Demetriusza umieścił tylko w przypisie¹³ – nie odrzucił jednak wzmiankowanego dokumentu. Nie znał zresztą wspomnianych wyżej prac historyków węgierskich Juliusa Paulera i Janosa Kárasconyiego.

W 1916 roku ukazała się monografia muszyńskiego rodaka Władysława Bębyńka o Muszynie¹⁴, w której autor powołał się bezkrytycznie na wzmiankowaną wyżej pracę Eugeniusza Janoty¹⁵ i na sfałszowany dokument dla Demetriusza de Rascha. A także, mimo iż sam zaznaczył¹⁶:

Niewątpliwie, że założenie Muszyny należy odnieść do czasów jeszcze wcześniejszych [niż rok 1209]. [Bowiem] obronne położenie grodu przy ważnym naturalnym trakcie wiodącym z Polski do Węgier pozwalają przypuszczać, że gród i osada przy nim leżąca należą do najwcześniejszych na Podkarpaciu [sic].

Uczciwie jednak zaznaczył W. Bębynek:

Uwzględniając całą bibliografię do tutejszych stron i samego miasta zaznaczę, że wszystkie wiadomości co do powstania nazwy Muszyny są niejasne, otoczone raczej nimbem legendarnym i nie przedstawiają zgoła prawdy historycznej w świetle źródeł, bądź fałszywą ich interpretacją.

I konkludował:

Dziś trudno jest stwierdzić fakt powstania samej nazwy i rok założenia Muszyny¹⁷.

Autorytet naukowy Stanisława Zachorowskiego i uznanie ustaleń Władysława Bębyńka za w pełni wiarygodne spowodowały, że historycy nie kwestionowali roku 1209 jako przynoszącego pierwszą wzmiankę o Muszynie¹⁸.

Zob. Aneks, „Zeszyty sądecko-spiskie”, T. 2, s. 91–95.

¹¹ Zob. *Akta sądu kryminalnego kresu muszyńskiego 1647–1765*, wyd. Franciszek Piekosiński, [w:] *Starodawne Prawa Polskiego Pomniki*, t.9, Kraków 1889, s.322–395 (s.323).

¹² Stanisław Zachorowski, *Węgierskie i polskie osadnictwo na Spizu do połowy XIV w.*, [w:] *Rozprawy Akademii Umiejętności, Wydział Historyczno-Filozoficzny, Seria II, t. XXVII (ogólnego zbioru t.52)*, Kraków 1909, s.191–283.

¹³ Tamże, s.206 (przypis 1).

¹⁴ Władysław Bębynek, *Starostwo Muszyńskie własność biskupstwa krakowskiego*, [w:] *Przewodnik Naukowy i Literacki*, t. 42, Lwów 1914-1916, Lwów, s. 11–22, 113–128, 211–223, 310–322, 408–421, 515–525, 610–623).

¹⁵ Tamże, s.408.

¹⁶ Tamże, s.408, 409.

¹⁷ Tamże, s.409.

¹⁸ Tak zrobili: Teofil Emil Modelski, *Spory o południowe granice diecezji krakowskiej od strony Spizu (wiek XIII–XVIII)*, Zakopane 1928, s.9 i n.; Helena Langerówna, *System obronny doliny Dunajca w XIV w.*, Kraków 1929, s.11 i n.; Krystyna Pieradzka, *Na szlakach Łemkowszczyzny*, Kraków 1939, s.52. Choć Stefan Inglot (*Stan i uposażenie biskupstwa krakowskiego w połowie XV wieku*, Lwów 1925), pisząc o Muszynie i kluczu (s. 59–61) pominął dokument z 1209 roku. Tak samo uczynili: Anna Rutkowska-Płachcińska (*Sądeczyzna w XIII w. i w XIV w. Przemiany gospodarcze i społeczne*, Wrocław-Warszawa-Kraków

W 1971 roku zasłużony badacz dziejów Sądecczyzny Henryk Stamirski, szukając początków Muszyny, bardzo mocno podkreślił jej wiekową metrykę, sięgającą 1209 roku¹⁹, a w kolejnej pracy²⁰ podkreślał, że dokument z 1209 roku jest podstawą, aby stwierdzić, że Muszyna „wyróżnia się spośród wszystkich punktów osadniczych Sądecczyzny najstarszą wzmianką pisaną”. Zatem – według H. Stamirskiego – Muszyna byłaby najstarszą potwierdzoną przez źródła pisane miejscowością w całej ziemi sądeckiej.

Niebawem, w latach 1973–1974, Maria Cabalska przeprowadziła badania archeologiczne na terenie gródka usytuowanego około 200 m na północny wschód od ruin zamku. Wcześniej prowadził tu w 1963 roku badania sondażowe Andrzej Żaki i dzięki materiałom w postaci ceramiki, monet oraz narzędzi żelaznych wstępnie datowano gródek na przełom XIII i XIV wieku²¹. Teraz Maria Cabalska odsłoniła pozostałości po niewielkim gródku otoczonym wałem kamienno-drewniano-ziemnym, z usytuowanym w środku drewnianym budynkiem, tzw. „słupem”²², niezbyt trafnie i przesadnie (niewątpliwie bazując na historykach podkreślających znaczenie i autentyczność dokumentu z 1209 roku) przesunęła początki zbadanego gródka aż na koniec XI wieku, wiążąc jego powstanie z węgierską polityką Bolesława Śmiałego, który mógł swojemu zaufanemu (z rodu Półkoziców) nadać pograniczną część Sądecczyzny z ośrodkiem w Muszynie²³.

Muszynie i jej początkom poświęcił swoje sumienne prace Feliks Kiryk. We wcześniejszej pracy²⁴ powołał się na oba dokumenty z 1209 roku, uznając, że wzmiankowany Poth comes Musinensi jest postacią związaną z Muszyną nad Popradem. Mimo iż autor znał i powoływał się na słowacki *Codex diplomaticus*, nie zakwestionował bezkrytycznych twierdzeń Władysława Bębyńka, Krystyny Pieradzkiej i Henryka Stamirskiego²⁵. Natomiast w kolejnej pracy²⁶ już nie wzmiankował o dokumencie z 1209 roku i ostrożnie początki Muszyny połączył z szeroką akcją osadniczą podjętą na tym terenie przez Kazimierza Wielkiego. Niemniej – jak wskazuje na to praca Stanisława Kołodziejkiego²⁷ – mylne łączenie osoby komesa Potha z Muszyną weszło do obiegu naukowego.

1961, s.27), Kazimierz Dziwik (*Sądecczyzna wczesnośredniowieczna /do końca XIII w./ w świetle źródeł i dotychczasowego stanu badań*), Nowy Sącz 1957, s.1–29) oraz tenże (*Struktura i rozmieszczenie feudalnej własności ziemskiej w Sądecczyźnie w XV wieku*, Kraków 1963, s.5–108), czy Stanisław Płaza (*Sołectwa w powiecie sądecko-czchowskim w XIII-XVIII w.*, [w:] „Rocznik Sądecki”, t. IX, 1968, s. 474–480).

¹⁹ Henryk Stamirski, *Muszyna i jej starostowie*, [w:] „Rocznik Sądecki”, t.XII, 1971, s.5.

²⁰ Tenże, *Przyjęcia do prawa miejskiego Muszyny w latach 1601–1830*, [w:] „Rocznik Sądecki”, t.XIV, 1973, s.41.

²¹ Zob. Andrzej Żaki, *Badania Archeologiczne w dorzeczu Dunajca w 1964 r.*, [w:] „Sprawozdania Archeologiczne”, t.18, 1966, s. 280–285.

²² Maria Cabalska, *Zespół osadniczy w Muszynie, województwo Nowy Sącz. Gródek*, [w:] „Rocznik Sądecki”, t.XVII, 1982, s.275–289.

²³ Tamże, s.287.

²⁴ Feliks Kiryk, *Rozwój urbanizacji Małopolski XIII-XVI w. Województwo krakowskie (powiaty południowe)*, Kraków 1985, s.135,193.

²⁵ Tamże, s.193 (przypis 1 i 2).

²⁶ Feliks Kiryk, *Miasta kresu muszyńskiego w okresie przedrozbiorowym*, [w:] „Przemyskie Zapiski Historyczne”, R.IV-V, 1986/1987, s.7–34.

²⁷ Stanisław Kołodziejki, *Średniowieczne budowle warowne w dolinie Dunajca w świetle nowoczesnych*

W rezultacie pojawiły się popularne wśród muszynian stwierdzenia, sformułowane w 1987 roku przez zasłużonego popularyzatora historii i folkloru Muszyny, Franka Kmiotowicza, w broszurze *Dzieje Muszyny*²⁸, który pisał:

Kiedy Muszyna została założona? Na to pytanie nie ma odpowiedzi. Dwukrotnie przeprowadzone badania archeologiczne w latach 1963 i 1973–1974 do pewnego stopnia wyjaśniły zagadkę budowli obronnych na Górze Zamkowej, ale nie założenie miasta, które niewątpliwie dużo wcześniej istniało niż gródek i zamek. Z braku dowodów trzeba zacząć dzieje Muszyny od najstarszego dokumentu, w którym występuje pod swoją nazwą.

I dalej następuje informacja, że w 1209 roku Adolf, prepozyt spiskiej kapituły świętego Marcina, w nagrodę za poselstwa do papieża i cesarza otrzymał od króla Andrzeja II przywilej na pobieranie cła w komitacie Šariš „usque ad fluvium Poprath versus Muschina” (czyli aż do rzeki Poprad koło Muszyny). Zatem nastąpiło połączenie osoby prepozyta Adolfa występującego w pierwszym dokumencie z donacją celną, która była treścią drugiego – fałszywego – dokumentu.

Jak wynika z powyższych ustaleń, pisząc o początkach Muszyny nie można powoływać się ani na autentyczny dokument dla prepozyta Adolfa, ani na fałszykat dla cześnika Demetriusza. Tym samym pierwsza niezbita wzmianka o Muszynie jako miejscowości (ale jeszcze nie mieście) pochodzi z dokumentów z 18 i 23 maja 1288 roku i dotyczy ugody zawartej wówczas²⁹ między komesem Mironiegiem (synem Dzierżykraj, kasztelana połanieckiego w latach 1246 – ok.1270, a zmarłego przed 1288 rokiem)³⁰ i jego żoną Bogusławą – jako spadkobierczynią zmarłego przed 30 września 1279 roku kanonika (od 1262 r.) i scholastyka (od 1277 r.) katedry krakowskiej, Wysza z Niegowici herbu Półkociz³¹. Według Stanisława Zachorowskiego³² Mironieg był bratankiem Wysza, zaś jego żona Bogusława – wnuczką Wysza, który miał zostać duchownym po śmierci swej żony. Wysz z Niegowici zapisał swoje dobra prywatne – wieś Świniarsko koło Nowego Sącza i wieś Muszynę – biskupowi krakowskiemu Pawłowi z Przemankowa. Przy czym charakterystyczne jest, iż w akcie ugody z 1288 roku określono: „Mussina iacet sub Ungaria” – czyli leży na granicy z Węgrami³³. Zatem w 1288 roku istniał gródek na górze pomiędzy ujściem Szczawnika i Muszynki do Popradu oraz wieś Muszyna. Miał on chronić polski stan posiadania na tym terenie, gdyż w tym czasie Węgrzy zajęli

---

badania, [w:] „Rocznik Sądecki”, t.XX, 1992, s.13.

²⁸ Franciszek Kmiotowicz, *Dzieje Muszyny*, [w:] *Biblioteczka Almanachu Sądeckiego*, wyd. I, Nowy Sącz 1987 (i wydanie II, Nowy Sącz, 1995), s.6.

²⁹ Zob. *Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej*, wyd. Franciszek Piekosiński, Piekosiński.1, Kraków 1874, nr 89 i 90.

³⁰ Zob. *Urządnicy małopolscy XII–XV wieku. Spisy*, pod red. Antoniego Gąsiorowskiego, t.IV, z.1, Wrocław-Warszawa-Kraków 1990, nr 650.

³¹ Data śmierci Wysza [za:] Janusz Kurtyka, *Krąg rodowy i rodzinny Jana Pakosławica ze Stróżysk i Rzeszowa. Ze studiów nad rodem Półkocizów z XIII i XIV wieku*, [w:] „Przemyskie Zapiski Historyczne”, R. 6–7, 1989/1990, s.49.

³² Stanisław Zachorowski, *Węgierskie i polskie osadnictwo...*, s.57–88.

³³ *Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej...*, dok. 89, (s.123) i dok.90 (s.125) Zob. *Aneks, „Zeszyty sądecko-spiskie” T. 2, s. 91–95.*

wsie na południowy wschód od Muszyny: Čirč nad Popradem, Nową Wolę (tj. Ruská Voľa), Obručné, Lenartov, Malcov i Lukov nad rzeką Toplą³⁴. Mało znany w naszej literaturze (choć znany Stanisławowi Zachorowskiemu)³⁵ dokument kapituły spiskiej dla króla węgierskiego Karola Roberta Andegaweńskiego z 22 kwietnia 1323 roku, z informacją o obszarach należących do zamków w Lubowli i Pławcu³⁶, podaje wiadomość o ówczesnej granicy węgiersko-polskiej, która biegła od Mniszka (Mniška) nad Popradem, w górę rzeki Poprad – po rzekę Muszynkę, i dalej do jej źródeł pod Przełęcz Tylicką (góra Jawor 809 m, na południowy zachód od Przełęczy i góra Chorgo, tj. Wysoka Horka 765 m – na zachód od góry Jawor), przy czym granica biegła wzdłuż rzeki Muszynki (w dokumencie: „aqua Mussina vocata”). Wzmiankowana w dokumencie łąka („pratun, Mussina vocata”) to z pewnością późniejsza wieś Muszynka – lokowana w 1356 roku. Fakt, iż kapituła spiska uważała, iż obszar na lewym brzegu Muszynki należy do Węgier, sugeruje, że wieś Muszyna wówczas zajmowałaby teren pomiędzy gródkiem na grzbiecie Koziejówki a rzeczką Szczawnikiem. W każdym razie nie teren obecnego miasta – na lewym brzegu Muszynki. Od 1294 roku właścicielem Muszyny był biskup krakowski Jan Muskata. Ten, wykorzystując swoją pozycję zwolennika czeskich Przemysłidów, w latach 1303–1305, jako starosta³⁷ króla Wacława II (od 1278 roku króla czeskiego, od 1300 polskiego, a od 1301 i węgierskiego), przyłączył na stałe do dóbr muszyńskich dorzecze rzeki Białej pomiędzy górą Chełm koło Grybowa a górą Lackową koło Przełęczy Beskid. Prawdopodobnie równocześnie lokował Miastko nad Muszynką – jako strażniczą miejscowość opodal Przełęczy Tylickiej. Biskup Muskata, na skutek zatargów z Władysławem Łokietkiem, jednoczącym ziemie polskie, oraz w konsekwencji udziału w buncie krakowskiego wójta Alberta, utracił dobra muszyńskie, zabrane mu przez Łokietka w 1312 roku.

W następnych latach obszar przyszłego klucza muszyńskiego był przedmiotem zainteresowań Węgrów, którym udało się przesunąć granicę na odcinku od wsi Łomnicy koło Piwnicznej po Muszynę, wzdłuż Popradu, a na południowym wschodzie – jak wyżej wspomniano – po rzekę Muszynkę. W 1337 roku Karol Robert dał przywilej dla Rykolfa Berzewicza z synami i darował im „las potoku Muszyna” (Mussinapatakafeu) – obszar obejmujący całe lewobrzeże Muszynki z Górami Czerchowskimi³⁸. Nadanie to nie zostało zrealizowane, jako obejmujące terytorium polskie. Podobnie w 1338 roku komes Zadvaru Bartłomiej Pangracz otrzymał terytorium między rzekami Malczów a Toplą – i ten przywilej nie został zrealizowany. Wreszcie w 1349 roku Berzewiczowie ponownie

³⁴ Zob. *Codex diplomaticus Hungariae...*, wyd. G.Fejér, t.4, vol.2 (1260-1269), Budae 1829, s.204 w nadaniu wsi Tarcha (Torysa) dla Piotra Aruchino te wsie są wzmiankowane jako graniczne wsie należące do Polski.

³⁵ Zob. tegoż: *Węgierskie i polskie osadnictwo...* s. 207–208.

³⁶ Zob. *Supplementum analectorum terrae scepunsiensis*, pars 2, collegit Michael Schmauk, Szepesváraliae 1889, dok. 43 (s.61–63).

³⁷ Starosta, czyli królewski namiestnik w ziemiach krakowskiej i sandomierskiej; zapewne miało to miejsce dwukrotnie – w latach 1303–1305 i 1305–1306, zob. Tadeusz Pietras, *Biskup krakowski Jan Muskata a dzieje Muszyny*, „Almanach Muszyny” 2001, s. 12–18.

³⁸ Zob. *Codex diplomaticus Hungariae...*, wyd. G.Fejér, t.8, vol.4 (1335-1342), Budae 1832, s.230–234.

otrzymali obszary nadane im w 1337 roku³⁹, ale i to nadanie nie zostało zrealizowane, a w 1366 roku w dokumencie dla Pławca (Palossy)⁴⁰ obszar na prawym brzegu Popradu od Leluchowa i potoku Smereczek po Muszynę określono mianem „*possesio Mussina*” i „*Regnum Poloniae*”. Echem tych węgierskich starań było zainteresowanie Kazimierza Wielkiego pograniczem z Węgrami nad Popradem i Białą. W 1348 roku lokował „na surowym korzeniu” Piwniczną, a także później Muszynę i rozpoczął budowę murowanego zamku w Muszynie. Prawdopodobnie na teren Muszyny translokowano miejski ośrodek w Miastku (obecnie Tylicz). Nastąpiło to przed 1364 rokiem, gdyż w przywileju królewskim z 29 listopada tego roku figuruje zezwolenie dla wójta Ankona na zasiedlenie nowego miasta Muszyny nowymi osadnikami, zwłaszcza kupcami, oraz zwolnienie muszynian od cła czchowskiego, widocznie w celu ułatwienia im udziału w handlu z Bochnią i Krakowem⁴¹. Niestety oryginalny dokument lokacji Muszyny uległ zniszczeniu w XVI wieku (podczas pożaru w 1589 lub 1596 roku), dlatego dokumenty z 26 i 29 listopada 1364 roku są pierwszymi udokumentowanymi źródłowo wzmiankami o Muszynie jako mieście⁴². Kolejny dokument dla Muszyny odnosi się do roku 1368/1369 i znany jest z transumtu zawartego w dokumencie króla Władysława Jagiełły z 5 sierpnia 1391 roku⁴³. Wzmiankowany jest w nim wójt, niewymieniony z imienia, rajcy i pospólstwo „nowego miasta Muszyny”; król dał także zapewnienie, że nie będzie zmieniał biegnących „na Muszynę” dróg i odciążał od miasteczka przejeżdżających przez nie kupców, licząc na to, że mieszczanie będą naprawiać mosty.

³⁹ Zob. *Supplementum analectorum terrae scepusiensis*, pars 2, collegit Michael Schmauk, Szepesváraliae 1889, nr 59.

⁴⁰ Tamże, nr 84.

⁴¹ Zob. *Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej*, wyd. Franciszek Piekosiński, t.1, Kraków 1874, nr 236; *Akta sądu kryminalnego kresu muszyńskiego 164–1765*, wyd. Franciszek Piekosiński, [w:] *Starodawne Prawa Polskiego Pommiki*, t.9, Kraków 1889, s.323–324; Feliks Kiryk, *Lokacje nieudane, translokacje i miasta zanikle*, [w:] „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, nr 3,1980, s.378; Tenże, *Miasta kresu muszyńskiego w okresie przedrozbiorowym*, [w:] „Przemyskie Zapiski Historyczne”, R.IV–V,1986/1987, s.23–24.

⁴² Zob. *Aneks*, „Zeszyty sądecko-spiskie”, T. 2, s. 91–95. – *Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej*, wyd. Franciszek Piekosiński, t.1, Kraków 1874 (*Monumenta Medii Aevi Historica*, t. 1), dok.235 (s.301–302) i dok. 236 (s.302).

⁴³ *Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej*, cz.1, dok.235 (s.301–302); tamże, cz.2 (1367–1423), wyd. Franciszek Piekosiński, Kraków 1883, (*Monumenta Medii Aevi Historica Res Gestas Poloniae Illustrantia*, t.8), nr 379.